

ZÁHORSKÁ KRONIKA

Vlastivědný sborník Záhoří, Pobečví a Oderských hor.

Ročník XXVII.

Duben 1950.

Číslo 8.

Dr. A. Turek:

České pomístní názvy v poněmčených obcích na Hranicku.

(Pokračování.)

Celkem je tedy českých pomístních názvů v Dubu v pramenech doložených nebo do moderní doby užívaných 15, tedy více nežli čtvrtina, tudíž poměrně mnoho. Lze si to vysvětlit tím, že původní české obyvatelstvo v Dubu se germanisovalo teprve v poslední třetině 17. věku. V Dubu bylo tehdy 14 usedlostí. Grunt č. 1 (Jamborovský) držel síce 1663 Wentzl Rabl, patrně otčím Jamborových sirotků, ale 1670 ho prodal Martin Jambor svému bratru Ondřeji, jehož rod, později poněmčený, tam seděl do nové doby; r. 1667 prodal Václav Konečný jinak Erbelť grunt č. 15 Bartlu Dittrichovi; r. 1655 přejal nynější č. 21 po Janu Chytilovi syn Martin, ale r. 1714 přešel tento grunt do německých rukou. Po Václavu Krejčím jinak Schneiderovi ujal č. 20 Georg Langer v roce 1672, grunt č. 18 po Vavřinci Michálkovi kolem r. 1660 Jura Willisch a 1671 Wenzel Rabl; grunt č. 17 prodal r. 1677 Eliáš Hutka synu Jiřímu, jehož vdova si pak vzala Martina Haschku; r. 1668 si vzala vdova Vavřince Konečného z č. 16 Jakuba Úlehlu; r. 1681 postoupil Ondřej Krejčí čili Schneider chalupu č. 12 Tomáši Koramzovi. Bylo tedy kolem r. 1660 usedlých s českými jmény v Dubu asi polovina, ale kolem r. 1700 necelá čtvrtina. Je velká škoda, že se nám nezachovala starší česky psaná pozemková »registra«, na která se odvolává několikrát nejstarší zachovaná německy psaná pozemková a sirotčí kniha, jejíž zápisy obsahují léta 1651—1885.²⁰⁾ Zato v novější době se jeví Dub jako zcela německý; ojedinělé české zápisy v pozemkové knize se vesměs týkají obyvatel okolních

²⁰⁾ ZAM, gr. k., č. 4564, f. 8 a j.; srov. k tomu Záh. kronika XXIV, str. 103—104.

českých obcí a nečetní čeští přistěhovalci podléhali téměř bez výjimky rychle německému prostředí²⁷⁾, ba dokonce docházelo i k poněmčování českých příjmení.²⁸⁾

Zvláštní vývoj prožívaly sousední *H e r m a n i c e*. V této dědině bylo v poslední třetině 17. stol. 18 rolnických usedlostí. R. 1672 koupil tam grunt Mates Jambor, 1670 jiný grunt Václav Uher jinak Unger po otci Janovi, 1657 Mates Blažka po otci Jiřím, 1682 Jan Kalich po otci Jakobovi, téhož roku David Havran po otci Jiřím a roku následujícího Jan Kovář po otci Tomáši. Byla tam tedy asi třetina usedlých s českým příjmením. Znalost češtiny se tam udržovala stálým přílivem českého obyvatelstva a české čeledi ze sousedství; avšak ves byla v 18. stol. v jádře německá.²⁹⁾ Českých příjmení bylo ovšem dost — Žemla, Havran, Blažek, Drozda, Daněk, Vilímek, Řehák, Kovář, Bubík. Avšak v 2. pol. 19. stol. nastal sem mohutnější příliv z českého kraje, který se záhy projevuje i zápisy v pozemkové knize. Tak usedlost č. 8 kupují po rodě Hawranově r. 1880 František a Petronilla Dobrovolní českou smlouvou; na č. 4 nabývá zástavní právo r. 1876 František Zubek (česky); č. 3 kupují r. 1879 manželé Galuskovi, č. 2 r. 1867 Josef a Mariana Štramberští, č. 21 r. 1859 František a Rosína Růskovi, 1871 Josef Lesák a r. 1874 Mariana Lelíková a Fr. Hlobil (český zápis), č. 19 nabyl r. 1861 Fridrich Paroubek, r. 1871 Jan Jašek a Cyril Vrána z Hustopeče (česky), 1875 František a Amalie Tomečkovi (též českou smlouvou); č. 18 měla v l. 1857—1866 Anna Gallašová, č. 17 v l. 1857—1860 Fr. Koutný s manželkou Terezií, rozenou Dvořákovou.³⁰⁾ Český živel přes různé překážky a kolísání zesílil nakonec tak, že činil za doby prvé republiky téměř polovinu obyvatelstva.

Není divu, že se za takových okolností uchovalo množství českých pomístních názvů. Z nich *Podhájka* (německy *Podheike*, top. č. 83 a násl.), *Záhura* (top. č. 250 a násl.) a

²⁷⁾ Bartovský, Hranický okres, str. 31—32, 181—182; Konečný I. c.

²⁸⁾ Za napoleonských válek se tam přiženil na č. 4 kovářský pomocník Jan Vrabec z Černovic v Čechách. Poněvadž obec byla zcela německá, nazývali ho Sperlingen a přešlo to i do jeho osobních průkazů. Na jeho pravé jméno se přišlo teprve při sňatku jeho dcery a proto byla tehdy provedena oprava jeho papírů na jméno Vrabec okolo r. 1830. (ZAM, gr. k. č. 4656, f. 52v.)

²⁹⁾ F. Konečný, Stráž Moravy XXVIII, str. 112.

³⁰⁾ ZAM, gr. k. č. 4285, f. 7, 71, 161, 187, 189.

Kobska nebo *Kopská* (top. č. 440 a násl.) jsou jména pro velké traťové komplexy.³¹⁾ V prvé z nich měly pozemky v l. 1787—1844 usedlosti č. 6, 11, 18, 20—22,³²⁾ v druhé v l. 1808—49 č. 17—19, v třetí (*Kopika*) r. 1832 č. 17.³³⁾ Další traťové české názvy jsou *Dubsko* či *Dupská*, v l. 1789—1841 u č. 16 a 18,³⁴⁾ *Hluboký*, po německu *Hybock*, *Hubok*, (1795—1821 u č. 10 a 18),³⁵⁾ *Markovy* (*die Markov*, *Margoř*, (v l. 1789—1844 u č. 3, 6, 11, 17, 18, 21, 22),³⁶⁾ *Novina* nebo *Rovina* (v l. 1796—1844 u č. 3, 18, 20, 22),³⁷⁾ *Ořešná*,³⁸⁾ *Pálená* nebo *Palina* doložená v l. 1789—1820 u č. 18,³⁹⁾ *Podhárka* (zkomoleně německy *Podpruha* u č. 9—11, 16, 18, 22 v l. 1793—1843),⁴⁰⁾ *Ruda* čili *Rudka*, německy *auf der Rude*, luční trať u č. 3, 6, 19 pro léta 1791—1849,⁴¹⁾ *Špilík*,⁴²⁾ u č. 21, a *Záříčí* (zkomoleně *Sarschetz*, *Saretz*), zachycená v pramenech v l. 1795—1850 u usedlostí č. 3, 6, 9—10, 16—20.⁴³⁾ Kromě toho se dodnes ještě užívají také živé pomístní názvy *Hájek*, *Letkov* či *Letkovy* (společně s Polomí), *Luhy* či *Luha*, *Německo* (trať směrem k Polomí), *Rybníky* (*Teichen*), *Štít* (*auf den Schitt*), *Velká a Malá Bana*.⁴⁴⁾ Historicky doložené, ale dnes snad již neužívané jsou názvy pro louky *auf der Dalka* či *Délka* (*in Dalken*, *Dulke*, *Dolke*, doložené v l. 1795—1844 u domovních čísel 9, 18, 20—22),⁴⁵⁾ *auf der*

⁴⁵⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 6, 15v, 29, 39 a násl., č. 4287, f. 8, 17, 24, 43v, 55.

³¹⁾ ZAM, Matr. výn. poz., Přerovský kraj č. 411.

³²⁾ ZAM, gr. kn. č. 4285, f. 60, č. 4286, f. 1, 8v, 12v, 14, 21v, 39 a násl.; č. 4287, f. 7v, 30—37, č. 4288, f. 19v, 24v, 55; č. 4526, f. 30v.

³³⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 12v, 14, 15, 29, č. 4287, f. 10, 44 a n.

³⁴⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 1, 3, 12v, 14, 38, 4287, f. 5v a násl., 23.

³⁵⁾ ZAM, gr. k., 4286, f. 27v, 38 a násl., č. 4287, f. 1 a n., č. 4288, f. 8.

³⁶⁾ ZAM, gr. k. č. 4285, f. 11, 4286, f. 1, 4, 12v, 14, 21v, 38, č. 4287, f. 7v, a násl. 10, 30—37, č. 4288, f. 8, 17, 19, 24, 43v.

³⁷⁾ ZAM, gr. k. č. 4526, f. 30v, č. 4286, f. 8v, 21v, 38, č. 4287, f. 36 až 37, č. 4288, f. 9—10.

³⁸⁾ R. 1798 unter den Orseschna (č. 4286, f. 8v).

³⁹⁾ V l. 1811—14 in Spillick (č. 4288, f. 24, 43v).

⁴⁰⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 1, 3, 38.

⁴¹⁾ ZAM, gr. k. č. 4285, f. 60, č. 4286, f. 4, 6, 4287, f. 1, 5, 23v, 27, 42, 4288, f. 17.

⁴²⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 2, 8, 14, 21v, 29, 4287, f. 7 a násl., 36—37, 44 a násl., č. 4288, f. 8.

⁴³⁾ ZAM, gr. k. č. 4526, f. 30v, č. 4286, f. 12v, 14, 15v, 29, 38, č. 4287, f. 1 a násl., 7 a násl., 27v, 30 a násl., 44 a násl., č. 4288, f. 8, 55, č. 4289, f. 10.

⁴⁴⁾ J. Konečný, I. c., str. 112.

Januschke (Janutschke, Janutzke, Jemetzke, 1795—1830 u č. 6),⁴⁶⁾ Bellig k r. 1796, in der Mazusne nebo Mazuschan u č. 9 k r. 1808 a 1843 Slawina, Ščürek k r. 1791,⁴⁷⁾ Saofka čili Savka směrem k Vysoké u č. 9, 16, 19 v l. 1809—1849,⁴⁸⁾ louka Taliř (Tolir) a trať Potoky k r. 1815, snad totožná s tratí Potůček nebo Potůčky zapsanou v l. 1815—1832 u domu č. 17,⁴⁹⁾ a konečně trať Kút k r. 1796.⁵⁰⁾ Německých pomístních názvů je jen nepatrný počet — sotva 10 — oproti 31 českým. Dá se tedy katastr heřmanický zcela pokrytí původním českým názvoslovím. Podobné poměry jsou i v K o z í c h L o u č k á c h a v N ý d k u, které se poněmčily teprve před 100 léty. O těchto obcích pojednám jindy.

Konečně zbývá nám východně od Hranic jediný B ě l o t í n. V této obci, poněmčené vcelku již během 16. stol., se užívalo do r. 1945 93 pomístních názvů, z nichž je 12 českých, a to: *Dulka* pro bahnité louky severozápadně od vsi v dolíku, částečně porostlém lesem při silnici do Nejdku poblíže hranic katastru; *Stráže*, kopcovitý lesík jižně od vsi a silnice do Hranic až k hranicím katastru⁵¹⁾ (zde měly v l. 1797—1827 pozemky grunty číslo 76, 79, 85—87, a tento komplex pozemků měl topografická čísla 1511—1543);⁵²⁾ *Die Petruscha*, louky západně od vsi, přetáté železnicí, top. č. 1412—1439, kde měla r. 1828 louku usedlost č. 79; *Doubrava (Dubrau)* je bývalý panský les v jihozápadním cípu katastru kolem železnice, kde měla v l. 1814—1828 pozemky domovní čísla 79 a 88;⁵³⁾ tato trať je doložena jako obecní pozemek již počátkem 16. stol.⁵⁴⁾ Trať *Dolečky (Dulečzky, Doletschken)* byla v l. 1797—1824 u čísel domů 85, 86 a 22.⁵⁵⁾

⁴⁶⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 21v, 4287, f. 7v a násl., 27, 42, 30—37, č. 4288, f. 8.

⁴⁷⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 3, 6, 12v, č. 4287, f. 27v.

⁴⁸⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 15v, 29, č. 4287, f. 5v, 23, 27v, 44 a násl., č. 4289, f. 10.

⁴⁹⁾ ZAM, gr. k. č. 4286, f. 27v, č. 4287, f. 110.

⁵⁰⁾ ZAM, gr. k. č. 4526, f. 30v.

⁵¹⁾ ZAO, Wintrova sbírka, heslo Bělotín.

⁵²⁾ ZAM, gr. k. č. 4235, f. 39, 140v, č. 4236, f. 99v, 4234, f. 16—18, 21—23.

⁵³⁾ ZAM, gr. k. č. 4234, f. 16—18, č. 4236, f. 7v.

⁵⁴⁾ SAT, sign. II-163/4, f. 98v.

⁵⁵⁾ ZAM, gr. k. č. 4231, f. 74, 4232, f. 10, 12, 4233, f. 56v, č. 4235, f. 38v, č. 4236, f. 9.

Antonie Ebnerová:

Stará tvářnost Hranic mizí.

Loni v únoru rozbourali při stavbě mostu v Gallašově ulici malebné stavení, č. dom. 139, stojící pod smrčínou poblíž hasičské zbrojnice.

Chodcům se líbivaly pečlivě obílené zdi domku s okénky trojí velikosti. V odpoledním slunci hořivaly v nich rudé květy pelargonii a v podvečer zářila vyleštěná okenní skla odrazem červánků. Docela jako v rýmované pohádce o Červené Karkulce:

*Nyní hnal se (vlk) k známé chatě,
již obývá stařenka.
Západního slunka zlatem
plála drobná okénka.
Zkvétaly tu balzamíny,
muškát, prut rozmarýny.
Temný smrk u prahu mával
příchozímu vstříc...*

»To je hodně staré stavení, vždyť okno je pod cestou.« říkali mimojdoucí, vyjadřující takto svůj podiv i úctu vůči starobylému objektu.

Avšak náš objekt nebyl na své stavební ploše zdaleka tak dlouho, jako mnohé příbytky vnitřního města. Stavení č. d. 139 vzniklo v období místního stavebního ruchu roku 1730. Tehdy Ignác Palla koupil od obce »místo aneb trávník za Horní branou pod obecním šenkúsem vedle řeky Veličky«, aby na něm vystavěl obydlí. (Zevrubná i malebná označení, s nimiž naši předkové zanašeli nově zakoupené objekty a pozemky do gruntovních lejster, napomáhají nám dnes k bližší představě o někdejší vzhledu města. Naproti tomu, úřední strohost dnešních majetkových zápisů silně působí na vymizení tradičních názvů míst a ulic.)

Po Ign. Pallovi hospodařil na zmíněném stavení Adam Itzelý, od r. 1791 do 1810 Ant. Ličmon a syn Franz, kteří po 75 let pracovali v místě jako soukeníci. Franz Ličmon † 1821. Mezitím stali se majiteli chalupy č. d. 139 Jan Gallas, soukeník a Tom. Procházka. Roku 1846 stává se tu hospo-

dářem Ant. Marter, jehož rod po přeslici — pravnučka prvního Martera — vlastnil chalupu až do dnů jejího zbourání.

Hraničané s oblibou nazývali stavení Netrburkem (místo Martrburkem).

J. Jakeš:

Záhorská pastvíska.

(Dokončení.)

Splašený kůň skákal se mnou přes úvozy jako šípka, sklouzl jsem mu až na šíji, prsty zaryl do hřívky a šíji objal nohama. Šťastně jsem přeletěl všechny úvozy i ráztoku. Tu s hrůzou vidím, že tyčková brána do zahrady je zavřena. Blesklo mi hlavou, že kůň se u brány zastaví, otočí a poběží po cestě do pole.

Nestalo se tak. Rozběhnutý kůň přeletěl i se mnou bránu z tyčkového plotu a tryskem do dvoru. Zadní vrata byla otevřena, dveře do konírny rovněž. Ve starých gruntech však bývaly nízké dveře do koníren. Jest zajímavé, jak za velikého nebezpečí lidský mozek rychle pracuje. Napadlo mi: Musíš se chytit rukama za okénko nade dveřmi, jinak si rozbiješ hlavu. Učinil jsem tak, kůň podběhl pode mnou

do stáje a já zůstal viset jako ten nezdárný Absolon, na štěstí za ruce. Pamatuji se, jako by to bylo včera, že v tom okénku byl plechový hřebelec a veliký kartáč.

Vykřikl jsem, spadl — a tu již vyběhla sestřenice Andělka a běžela ke mně. Vyprávěl jsem jí trhaně, co se stalo s Inockem a již jsme běželi k němu. Chudák ležel doů tváří na drnu a svíjel se bolestí. Krvavou podkovku měl vytištěnu za týlem a má ji tam ještě dnes, po padesáti letech. Několik dní nemohl ani mluvit, ale vylízal se z toho, jen dlouho koktal. Konec mojí milé Šimličky byl smutný. Jednou do rána uhynula na koliku. Všichni jsme o ni plakali. Zavezli jsme ji pochovat do lesa, zvaného Jedličí. Ještě dnes je mně jí líto a občas navštívím její hrob a zadumám se ve vzpomínkách na mladá léta. A sestřenice Andělka? Za dobrý skutek prokázaný Židovi dostala se do Osvěčimi a tam vydechla svou bílou, něžnou duši . . .

Jak jsem se již zmínil, obecní pastýři byli dva. Jeden pásil dobytek vepřový, druhému byla svěřena péče o hovězí dobytek. Existence jednoho ani druhého nebyla nijak záviděníhodná. Obvykle se jimi stávali ztracenci života, ztroskotanci, kteří přišli i s rodinami obci na krk. V hodnotě stál pastýř skotu o stupeň výše, než pastýř bravu. Příjmy jejich byly směšné a obživa jejich rodin závisela nejvíce od milostí hospodyní. Kromě nuzného bytu v rozdrchané pastýrně dostávali ročně 10 krejcarů z kusu dobytka a pak t. zv. »sypané«. Koncem podzimu, obvykle již v listopadu, bývala obecní sýpka na pastýře. Hospodáři »sypali« z kusu hovězího buď 4 kg pšenice, nebo 5 kg žita. Sýpka se konala v hospodě a každý hospodář přivlekl svou trošku v mísku. Suma sumárum činil příjem pastýře asi 24 rýnské ročně na penězích, v naturáliích asi 3—4 q zrna. Kromě toho »užíval« každý bezplatně záhon obecního pole. Pastýř krav měl kromě toho za povinnost vypásti ročně dva obecní berany, kteří byli v den sýpky sebranou obcí slavnostně snědeni v podobě guláše a zapítí několika čtvrtňaty piva na obecní útraty. Bylo to slavné úřadování, které trvalo od rána až do noci — a pak byl zas celý rok pokoj. Toho slavného dne šel do hospody každý, i ti, kteří tam po celý rok nohou nepáchli!

Pak byly různé příležitostné příjmy. Na svatodušní svát-

ky ověncil pastýř na pastvě všem kravám rohy, pak se postavil s vyleštěnou trubkou v čelo stáda a vytrubuje veselý pochod, vedl ověncené krávy do dědiny, pyšný jako generál. My děti šly jsme jím naproti až k vrbám na Zá-koutí a pak jsme vesele kráčely se stádem do dědiny, zpívající: »Krávy dó pod vodó, pod zelenó jahodó...«

Při této národní slavnosti costávala rodina pastýřova slušnou nadílku od hospodyni. Některé dávaly »hrubé vdolky« — velké koláče v peci pečené — jiné bochníky chleba, mírky mouky, nebo kusy slaniny. Nejbohatší nadílka však bývala na Štědrý večer. Jakmile se začalo šeriti, vyšli pastýři s troubami, doprovázely je ženy i děti s koši na zádech, a šli do dědiny. U každé chalupy se zastavili, vytrubující a zpívající koledy. Za chvíli byly koše plné potravin. Té chvíle rozléhaly se zvuky pastýřských trub po celém Záhoří, jak jest dlouhé a široké. Černé lesy vracely zvuky trub ozvěnou do polí, kde se vzájemně prolínaly, mísily, slábly a mizely. Pamatuji se, že můj otec přidával k obvyklým darům ještě kus plástového medu.

Zajímavé jest, jak i ta nemá tvář dlouhým zvykem se vycvičila. Za časného jitra vyšel pastýř na návěs a vytruboval něco, čemu se dnes říká znělka.

A již vrzaly dveře chlévů, otvírala se vrata statků a dobytek vycházel na cestu, bez povelu se řadil a trpělivě čekal na pastýře, který se mu postavil v čelo a dal znamení trubkou. Nejen krávy byly tak vycvičeny, i ty bříchaté bachyně poslušně se řadily a šly za svým vůdcem.

Za rosnatého jitra se dobytek nejlépe pásl. Když slunce rosu vypilo, krávy postávaly a léhaly přežvykující. Svině se vyvalovaly v kalištích, celé obalené blátem. K jedennácté hodině se stávalo vedro nesnesitelným. Tu pastýř zatroubil znamení k návratu. Dobytek ihned vstával a sbíral se do stáda. Mouchy, ovádi a střechci zuřivě štípali a krávy prudce šlehaly ocasy. Za letních veder krávy často běžely úprkem domů, neboť kromě hmyzu a vedra pálelo je mléko v plném vymeň. Ve stáji byl přec jen poměrný chládek. O poledni hospodyně krávy napojily, podojily a pak do dvou hodin byl odpočinek.

Po druhé hodině již pastýř znovu vytruboval na návěs a ranní výjev se opakoval. Pastva kobyl s hříbaty trvala ob-

vykle jen asi šest neděl. Krávy zatím vypásly Trávník i Kopec tak, že tam mohl člověk špendlíky sbírat. Na Obci se již opět tráva zelenala a slibovala kravičkám rajské zívobyti. Stádo bylo převedeno tam. Bylo tam nevýslovně blaze. Sytě zelená tráva byla šťavnatá a sladká.

Na Obci byly všechny výhody: dostatek pastvy, stavy na potůčcích plné křišťalové, studené vody, západní strán porostlá bujným bukovým lesem vrhala brzy odpoledne chladivý stín na pastvinu. Ve stínu dobytek rád odpočíval a naslouchal prosté a dumavé písni vytrubované pastýřem. Pod lesem na rakovském pastvisku stojí staříček pastýř Slížek, který svému stádu vytruboval nejraději pobožné písničky. Ozvěnou od Skalky dolétají sem úryvky veselé písne něčického pastýře.

Staříček Slížek býval terčem ztřeštěných kousků mladého divokého myslivce, strašného střelce. Jednou stojí ve stínu u lesa, opřen vzadu o svůj čagánek. Myslivce se připlížil lesem, namířil a prostřelil staříčkovi hůl mezi nohama. Pastýř hrozně uleknut, svalil se na záda. Po druhé ustřelil kulí staříčkovi dýmčičku od úst, raduje se, že umí tak střilet. Na usmířenou vyplatil za každý takový ztřeštěný kousek ubohému starci stříbrný rýnský. A ubožáček byl tich, neboť hraběcí myslivce byl mocným pánem a nebylo zdrávo dáti se s ním do sporu ani do hádky.

Stíny lesa se dlouží. Obrovitý dub, rostoucí na pláni v Barvínkové, vrhá již stín až doprostřed pastviska. To jsou pastýřovy sluneční hodiny. Je čas hnát stádo domů, než dojde k dědině, slunce zapadne za horou. Zatroubí, napasené krávy se sbírají do houfu a jde se v prachu cesty, podle níž rostou bodláky, vysoké jako dospělý muž. V dědině rozchází se stádo samo. Kde jsou vrata zavřena, domáhají se krávy teskným bučením, aby se jim otevřelo. Moudrý dobytek! Brzy zalehl celou dědinu teplý, tmavý letní večer a jen z chlévů slyšeti crčení teplého mléka do hrotků.

Když přišel rok úrodný na bukvíce a žaludy, převedlo se i stádo bravu na Občinu, ale teprve na podzim. Pod buky u Lipenského chodníka je bukvic nastláno a pod staletými duby na Podkliní zem pokryta velikými žaludy. Svině spokojeně chrochtají, mlaskají a tloustnou vůčihledě. Ale ne každým rokem je bohatá úroda bukvic a žaludů. Teprve kaž-

dým čtvrtým rokem urodí se hojně tohoto lesního ovoce. Chudí lidé bukvice sbírali a lisovali z nich ve stoupách žlutozelený olej, kterého užívali jako omastku. Taková dílna na lisování oleje byla v Rakově.

Přijdeme-li dnes na Záhoří, marně bychom pastvíska hledali. Trávník pod vesnicí zastavěn novými chalupami, ostatní pastviny proměněny v pole. Lidí mnoho přibýlo, z dětí sedláků a chalupníků se stali bezzemci. A jíst se chce! Pronajali si od obce kousky pastvín, naorali úzkých záhonků a na těch se pinoží od jara do podzimu ženy a děti, zatím co muži hledají výdělek ve světě. Není to k životu, ani k smrti! Celý kraj strašně změnil svou tvářnost. Potůčky, které se kroutily lučinami jako hadí, s tůnkami plnými ryb a raků, vyschly. Proč? Pole odvodněna, v lukách vyryty rovné strouhy, vyschly bažiny i polní studánky. Zmizely u potoků háje vrb, olší, dubů a jasanů, za sucha i tůně vyschnou. Není již v polích pásů trní a křoví s babykami, ani planých hrušní. Nic nezadržuje prudké větry, které zemí ještě více vysušují. Poslední rybníky vypuštěny již před sto roky, jsou z nich louky, ale po těch již dávno neposkakují v noci světlonošibluďky. Lesy strašně prořídly, vyschly i studánky, které od nepaměti lidské nikdy nevysychaly. Za suchých let vysychají i hluboké studny, celé vesnice trpí nedostatkem vody, Záhoří se proměňuje v stepní kraj.

Ne, po staru se žítí nedá! Ale takto také ne — nějaká náprava se musí stát. Nemůžeme nechat, aby se kvetoucí kraj proměnil ve vyprahlou step, později v poušť. A to všechno se stalo za jednoho lidského pokolení, během padesáti let! Kouzlo Záhoří zmizelo. Zmizely pastviny, křoví, háje, křivolaké potůčky, studánky i bažiny. Zmizely i svérázné postavy pastýřů s troubami bez klapek. Znal jsem jich několik, jak se střídali. Kam se poděli oni i jejich děti? Někteří pomřeli, děti se rozběhly po světě. Staříčka Slížka rozdrtil vlak u Frýdku. Ještě ve věku 90 let putoval každoročně pěšky do Čenstochové, aby se poklonil na Jasné Hoře černé Matce Boží. A jednoho jara se již nevrátil. Leží pochován u Matky Boží frýdecké. Nebude již troubiti u Trojice, ani pod lesem. Divoký myslivec, který s ním tropíval tak kruté žerty, zemřel ještě mlád a již přes čtyřicet let trouchníví v zemi. Jeden z našich pastýřů se ve vysokém věku oběsil v lese na vlast-

ním řemenu. Z blahobytu? Sotva! Takové jsou osudy vyděděných. Kdybyste šli někdy od Paršovic k Lipniku, dívejte se podle cesty na úzké záhonky a vězte, že ještě před padesáti lety tam byly všude pastviny. Na kopci proti pastýrně, která je dnes poslední chatou pod dědinou, jsme v předvečer Jana Křtitele páľvali ohně a vyhazovali vysoko hořící košťata.

Proč jsem tyto řádky napsal? Aby naše děti a děti našich dětí věděly, jak vypadalo Záhoří ještě před padesáti lety. Neboť nikdy se nevrátí, co vzal čas!

Ferdinand Trlifaj:

Katastrofa větrného mlýna v Zámorskách.

V prosinci roku 1949 byl větrnou smrští zbořen a rozvrácen do základů pamětník dávných zaslých dob, zámorský větrník. Nalézal se ve stavu velmi zchátralém, protože veskeré pokusy zachránit tuto starou památku, selhaly.

Na tomto zámorském větrníku hospodařila dvě pokolení Krečmerů, kteří přišli do obce Zámorsk okolo roku 1860-70 ze země slezské z Tisku, a mluvili slezským nářečím. Větrák byl postaven na jiném místě, kde táhl silný větrný proud. Stalo se však, že tam trpěl velikými nárazy větrů. Proto byl po větrné víchřici, která mu ukroutila všechny čtyři lopaty, převezen na válcích na místo, kde stál až dodnes.

Po světové válce asi roku 1925 byla provedena rekonstrukce hlavního hřídele. Jeho hlava, která nesla mohutná ramena křídel, velmi dešti a povětrností trpěla, a proto byla nahrazena hlavou litinovou, která měla přečkatí věky. Její zapravení do hlavního hřídele provedl si pan otec sám.

Pozemek, na kterém větrák stával, koupili Krečmeři od zámorského fojta Klvaně, a na něm postavili si později taky obytné stavení. Stavení postavili jim dělníci ze Slezska. Zámorská se tomu tenkrát velmi divili, protože v Zámorskách nebylo pamětníka, aby podobné práce byl kdy spatřil. Dělníci postavili napřed formy z prken, jako nyní se při betonování používá, a vnitřek vyplnili blátem smíšeným se slámou. Potom až to uschlo, formu rozebrali a zdi osekali tesačkou.

Posledním majitelem mlýna je St. Ševčík z Němetic, který

se na mlýn přiznal, ale mlýnu nevěnoval pozornost, protože jej zatlačily smirkové šrotovnice úplně do pozadí, takže se mletí vůbec nevyplácelo. Mlýn očividně scházel, až větrná víchřice dokončila dílo zkázy. Nyní jsou Zámrsky jakoby půvabu zbavené. Ať přichází chodec se všech stran, nezří již na kopečku dědu větrníka, který za dávných časů posílal na svých křídlech těm, co přicházeli i odcházeli, svoje pozdravy. A nyní zmizel do nenávratna jako všechno, co je předurčeno zániku.

Výkaz úhrnných katastrálních hodnot okr. Hranice.

— Stav koncem roku 1948:

Počet parcel 116.660, pozemnostních archů 16.422, domů 9.090.

	výměra	kat. výtěžek
<i>rolí</i>	26.686 ha 46 a 96 m ²	791.130·65 Kčs
<i>luk</i>	4.565 ha 18 a 24 m ²	125.484·32 Kčs
<i>zahrad</i>	1.466 ha 62 a 21 m ²	74.605·51 Kčs
<i>pastvin</i>	1.908 ha 45 a 13 m ²	22.084·07 Kčs
<i>lesů</i>	12.099 ha 81 a 94 m ²	113.825·23 Kčs
<i>močálů a rybníků</i>	33 ha 16 a 12 m ²	646·10 Kčs

Výměra:

plochy zastavěné		
a nádvoří	508 ha 51 a 25 m ²	
půdy neplodné	10 ha 13 a 29 m ²	
plochy jiné, dani nepodrobené	1.775 ha 48 a 86 m ²	
Dohromady	49.053 ha 84 a —	1,127.775·88 Kčs
Parifikační půdy	264 ha 93 a 80 m ²	9.033·27 Kčs
Pozemků trvale osvobozených od pozemkové daně	27 ha 71 a 56 m ²	1.527·54 Kčs

Záhorská kronika vychází každý měsíc mimo prázdniny. Vydává Okr. rada osvětová v Hranicích. Vedoucí redakce a odpovědný správce listu Antonín Frel v Dolním Újezdě u Lipníka n. Beč. Číslo poštov. spoř. Brno 116 900. — Používání novinových známek povoleno řediteřstvím pošt v Brně IA-4-2370:146.212. Dohlédací pošt. úřad Hranice I. Adresa redakce: Dol. Újezd u Lipníka n. Bečvou. Administrace: Hranice. Tisk Moravskoslezské tiskárny, národní podnik, závod Přerov. — Ročně 10-čísel, roční předplatné 30 Kčs.